

Alojzy Drozd, Remigiusz Sobański

Źródła poznania katowickiego prawa diecezjalnego

Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne 7, 25-28

1974

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. REMIGIUSZ SOBAŃSKI, KS. ALOJZY DROZD

ŹRÓDŁA POZNANIA KATOWICKIEGO PRAWA DIECEZJALNEGO

„Śląski styl życia katolickiego” i pracy duszpasterskiej¹ znalazł również swój wyraz w strukturze prawnej katowickiego Kościoła lokalnego. Naświetlenie poszczególnych instytucji prawnych w ich półwiekowym rozwoju pozwala poznać nie tylko elementy struktury prawnej Kościoła katowickiego, ale także wnikać w jego specyfikę odzwierciedloną w prawie partykularnym. Wydaje się więc rzeczą celową, by wskazać na podstawowe źródła poznania katowickiego prawa partykularnego, wydanego przez prawodawcę diecezjalnego po myśli k. 335

Administracja Apostolska Śląska Polskiego, a następnie diecezja katowicka, nawiązała do prawa partykularnego macierzystej diecezji wrocławskiej. Po ustanowieniu Administracji Apostolskiej Śląska Polskiego ogłoszono, że: „stan prawny, jaki istniał przed ustanowieniem Administracji Apostolskiej, dalej obowiązuje, o ile niniejsze lub późniejsze rozporządzenia go nie zniosą lub zmienią”². Aby poznać przejęte prawo partykularne wrocławskie, należy sięgnąć przede wszystkim do dwóch oficjalnych zbiorów tego prawa, jakimi są: *Sammlung kirchlicher Verordnungen, Erlasse und Bekanntmachungen für das Bistum Breslau nach dem Inhalt geordnet und herausgegeben im Auftrage des Fürstbischöflichen Ordinariats in Breslau und im Selbstverlage desselben*, Breslau 1902 i *Sammlung kirchlicher Verordnungen, Erlasse und Bekanntmachungen für den österreichischen Anteil des Bistums Breslau, Teschen* 1906.

W nowych okolicznościach i zmienionych warunkach przejęte prawo partykularne diecezji wrocławskiej uległo stopniowej modyfikacji oraz dalszemu rozwojowi. Ordynariusz Administracji Apostolskiej Śląska Polskiego, a następnie Diecezji Katowickiej, rozpoczął ożywioną działalność legislacyjną. W 1923 r. powołano do życia organ urzędowy pt. *Rozporządzenia Administracji Apostolskiej Śląska Polskiego*, a zarządzenia w nich zamieszczane uznano za prawnie promulgowane ustawy biskupa po myśli k. 335 n.2³. Abonament Rozporządzeń określono jako obowiązkowy dla „urzędów dekanalnych, parafialnych i wszystkich samodzielnych stacji duszpasterskich”⁴. Po erekcji diecezji katowickiej w 1925 r.

¹ List pasterski bpa H. Bednorza z dn. 13. 9. 1972 r. — Wiadomości Diecezjalne, 1972, 40 (w dalszym ciągu cytowane jako WD); *Śląski styl życia katolickiego* (Opracowanie Ref. Duszpasterskiego Kurii Diecezjalnej w Katowicach) — WD 1972, 41; Bednorz H. bp, *Synod katowicki a inne synody współczesne* — Znak 25 (1973) 161.

² Rozporz. Adm. Ap. 1923, 3

³ Rozporz. Adm. Ap. 1923, 1

⁴ Tamże

miejsce *Rozporządzeń Administracji Apostolskiej* zajęły *Wiadomości Diecezjalne*, których abonament obowiązywał wszystkich kapłanów diecezji za wyjątkiem księży emerytów⁵, wszystkich kapłanów obcych przebywających stale na terenie diecezji, a także wszystkie urzędy dziekańskie, parafialne, domy zakonów i zgromadzeń męskich oraz generalne i prowincjonalne domy zakonów i zgromadzeń żeńskich.⁶ *Wiadomości Diecezjalne*, podobnie jak *Rozporządzenia Administracji Apostolskiej*, ukazywały się zasadniczo w formie drukowanej. Podtytuł tego organu urzędowego w ciągu następnych lat ulegał pewnym modyfikacjom, co łatwo można zauważyć w poniższym zestawieniu pełnych tytułów: *Wiadomości Diecezjalne, Organ urzędowy Śląskiej Kurii Biskupiej*, Katowice 1925—1926; *Wiadomości Diecezjalne, Organ urzędowy Katowickiej Kurii Biskupiej*, Katowice 1926—1931; *Wiadomości Diecezjalne, Organ Kurii Biskupiej*, Katowice 1932; *Wiadomości Diecezjalne, Organ Kurii Diecezjalnej w Katowicach*, Katowice 1933—1936; *Wiadomości Diecezjalne, Organ Kurii Diecezjalnej w Katowicach*, Katowice 1936—1939, 1945, 1947—1949, 1956—1959; *Wiadomości Diecezjalne, Organ Kurii Diecezjalnej w Stalinogrodzie*, Stalinogród 1953—1956; *Wiadomości Diecezjalne, Organ urzędowy Kurii Diecezjalnej w Katowicach*, Katowice 1959—1973. W 1950 r. ukazały się w formie powielanej trzy numery organu urzędowego zatytułowane: *Organ urzędowy Kurii Diecezjalnej w Katowicach, Wiadomości Diecezjalne, Katowice 1950*.

W pewnych okresach, kiedy wydawanie *Wiadomości Diecezjalnych* było niemożliwe, władza diecezjalna ogłaszała swe rozporządzenia w organach zastępczych, powielanych lub pisanych na maszynie. Tak było w czasie wojny, kiedy to w latach 1939—1942 Biskup diecezjalny, a potem wikariusz generalny, ogłaszał swoje zarządzenia w okólniku kierowanym do duchowieństwa diecezjalnego. Okólnik ten nie miał ustalonej nazwy. Najczęściej opatrywano go nagłówkiem: *Rundschreiben an die Hochw. Herren Pfarrer, Administratoren und Kirchen Rektoren der Diözese Kattowitz und des Olsalandes* lub *An die Hochw. Herrn Pfarrer, Rundschreiben an die Hochw. Geistlichkeit der Kattowitzer Diözese*, *Rundschreiben an die Hochw. Herrn Pfarrer, Rundschreiben an den Seelsorgsklerus*, *Rundschreiben an den Seelsorgsklerus der Diözese Kattowitz*, *Rundschreiben an die Seelsorgsgeistlichkeit*, *An den Seelsorgsklerus der Diözese Kattowitz*. Natomiast przez ostatnie dwa lata okupacji niemieckiej ukazywał się drukowany organ urzędowy zatytułowany: *Amtsblatt für das Bistum Kattowitz*, Kattowitz 1943—1944. Rozporządzenia zamieszczone w *Rundschreiben* lub w *Amtsblatt* uznano po wojnie jako nadal obowiązujące, „o ile nie sprzeciwiają się nowemu stanowi rzeczy” lub ich nie odwołano⁷. Przywrócono również obowiązującą moc prawną rozporządzeń ogłoszonych w przedwojennych *Wiadomościach Diecezjalnych*, które w czasie okupacji nie mogły być wykonywane⁸.

Po wojnie w czasie przerw w wydawaniu *Wiadomości Diecezjalnych* prawodawca diecezjalny publikował swoje rozporządzenia również w organach zastępczych, jakimi były podówczas powielane *Rozporządzenia*

⁵ WD 1926, 8.

⁶ Tamże oraz WD 1931, 174 i 1947, 77.

⁷ WD 1945, 6.

⁸ Tamże.

Kurii Diecezjalnej w latach 1945—1946 oraz *Rozporządzenia i komunikaty* w latach 1951—1952. Prócz tego szereg zarządzeń Ordynariusza możemy znaleźć w powojennym okólniku kurialnym, który również nie miał ustalonej nazwy, a ukazywał się pod tytułem: *Okólnik do Przewieleb. Ks. Ks. Proboszczów i Rządców kościołów Diecezji Katowickiej* lub *Okólnik do Przewieleb. Ks. Ks. Proboszczów Diecezji Katowickiej*, *Okólnik do Przewieleb. Duchowieństwa Diecezji Katowickiej*, *Okólnik do Wiel. Duchowieństwa Diecezji Katowickiej (rozporządzenia i komunikaty)* w latach 1947—1950; *Okólnik do Przewielebnych Księży Proboszczów Diecezji Katowickiej* lub *Okólnik do Przewielebnych Księży Proboszczów i Rektorów kościołów Diecezji Katowickiej* w latach 1956—1957; *Okólnik do Przewielebnego Duchowieństwa Diecezji Katowickiej* w latach 1958—1961. Ordynariusz promulgował także swoje zarządzenia przez wysłanie pism do dziekanów jako: *Okólnik do Przewielebnych Księży Dziekanów Diecezji Katowickiej* lub *Do Przewielebnych Księży Dziekanów*, *Okólnik do Księży Dziekanów Diecezji Katowickiej* w latach 1948—1969. Również okólniki Referatu Duszpasterskiego wydawane jako: *Rundschreiben* w r. 1942, oraz jako *Okólnik* w latach 1945—1955, *Biuletyn duszpasterski* w latach 1955—1958, *Okólnik duszpasterski* w latach 1958—1973 oraz okólnik Referatu Liturgicznego redagowany jako: *Okólnik liturgiczny* w r. 1969, *Okólnik Referatu Liturgicznego* w latach 1970—1973 stanowią cenne źródło poznania partykularnego prawa katowickiego, gdyż niejednokrotnie władza diecezjalna ogłaszała w nich swoje zarządzenia.

Wypada jeszcze zaznaczyć, że w okresie okupacji po wysiedleniu biskupów śląskich wszystkie okólniki podpisywał wikariusz generalny, który działał w porozumieniu z Biskupem Ordynariuszem⁹. Po wojnie okólnik kurialny był sygnowany przez wikariusza generalnego, natomiast okólnik duszpasterski podpisywał referent duszpasterski, który od 1950 jako biskup koadiutor był równocześnie wikariuszem generalnym. Okólnik liturgiczny opatrywał podpisem sam Biskup Ordynariusz. Również niektóre ważniejsze zarządzenia zamieszczane w okólnikach podpisywał Biskup Ordynariusz.

Diecezja Katowicka nie wydała do tej pory zbioru diecezjalnego prawa partykularnego, stąd jego poznanie wymaga sięgania nie tylko do źródeł drukowanych, ale także powielanych i maszynopisów. W pracach, które przedstawiamy w niniejszym tomie — pierwszych z zakresu katowickiego prawa partykularnego — wykorzystaliśmy zarówno źródła drukowane, jak i niedrukowane, przy czym te ostatnie znajdują się w Archiwum Kurii Diecezjalnej w Katowicach w aktach o następujących sygnaturach: P, VA I, VB II, VC I, VC II, VE, VG, VH I, VH II, VH III, VH IV, VH V, VH VII, VJ, VSz, VT I.

⁹ WD 1945, 20.

LES SOURCES DE LA CONNAISSANCE DU DROIT PARTICULIER DU DIOECÈSE DE KATOWICE

R é s u m é

L'article constitue une introduction aux travaux sur le droit particulier du diocèse de Katowice, et en étudie les sources. Les sources de ce droit se trouvent dans des documents imprimés et non imprimés. Documents imprimés: „Rozporządzenia Administracji Apostolskiej Śląska Polskiego” (Ordonnances de l' Administration Apostolique de la Silésie Polonaise) (1923—1925), „Wiadomości Diecezjalne” (Informations Diocésaines) (1925—1939, 1945, 1947—1949, 1950 polycopié, 1953 jusqu'à présent) et „Amtsblatt für das Bistum Kattowitz” (1943—1944). Documents non imprimés: „Rundschreiben” (1939—1942), „Rozporządzenia Kurii Diecezjalnej” (Ordonnances de la Curie Diocésaine) (1945—1950), „Okólniki” (Circulaires) (depuis 1950), „Biuletyn duszpasterski” (Bulletin Pastoral) 1955—1958), „Okólnik duszpasterski” (Circulaire Pastorale) (1958 jusqu'à présent), „Okólnik liturgiczny” (Circulaire Liturgique) (de 1969 jusqu'à présent) et également les lettres aux Doyens.